

Η σχέση ηθικής και πολιτικής (Αγάπη Παπαδοπούλου, ΜTh)

[/ Πεμπτουσία](#)

Παρά τις διαφορές τους όμως, υπάρχουν και αρκετές ομοιότητες. Αυτές εντοπίζονται στο ότι και οι δύο συγγραφείς ζουν σε μεταβατικές εποχές, αποκτούν την εμπειρία της πολιτικής ζωής και έχουν παρόμοιους στόχους. Και οι δύο αυτοί άνδρες ζήσανε σε εποχές που υπήρχαν πολλές συγκρούσεις και αντιπαραθέσεις. Ο Φώτιος, κατά τη μεταβατική εποχή του 9ου αιώνα, έζησε αλληλοκαθαιρέσεις και δολοφονίες εκκλησιαστικών και πολιτικών αρχόντων και εξορίες. Ο Μακιαβέλι από την άλλη, έζησε σε μια εποχή, κατά την οποία η Ιταλία υπέφερε από τις επιθέσεις και κατακτήσεις των Γάλλων, των Ισπανών και των Γερμανών και αναζητούσε την ενότητά της. Μαστιζόταν από τυράννους και από τις συγκρούσεις οικογενειακών φατριών, των Αλβέρτι και Ρίτσι καθώς και των Άλβιτσι και των Μεδίκων. Με δυο λόγια, υφίστατο όλα τα δεινά της διαίρεσης και πολυδιάσπασης.

Η ενεργή τους ανάμειξη στα πολιτικά πράγματα της εποχής τους τους έκανε γνώστες των προβλημάτων της εξουσίας και των ικανοτήτων που πρέπει να έχει ένας ηγεμόνας για την επιτυχή άσκησή της. Τόσο ο Φώτιος όσο και ο Μακιαβέλι

ανέλαβαν διάφορα αξιώματα. Ο Μέγας Φώτιος πριν την εκλογή και την άνοδό του στον πατριαρχικό θρόνο της Κων/πολης, είχε αναλάβει το αξίωμα του πρωτοσπαθαρίου, του πρωτοασηκρίτου και του συγκλητικού[267]. Ο Μακιαβέλι, πάλι, σε νεαρή ηλικία εισήλθε στη δημόσια υπηρεσία της Φλωρεντίας και στην Αρχιγραμματεία της Φλωρεντινής Δημοκρατίας. Επίσης διετέλεσε γραμματέας των Δέκα, αρχόντων της ελευθερίας και της ειρήνης. Τέλος του δόθηκε και το αξίωμα του γραμματέα των εννέα αρχόντων του στρατού[268].

Έτσι, έχουν και οι δύο έναν κοινό στόχο, ο οποίος είναι να εκπαιδεύσουν νέους ηγεμόνες στην πολιτική συμπεριφορά και να προτείνουν το καλύτερο, κατά αυτούς, μοντέλο διακυβέρνησης. Είναι χαρακτηριστικό ότι απευθύνονται σε ηγεμόνες που πάνε να δημιουργήσουν μια νέα πολιτεία, άρα χρειάζονται νέο ήθος διακυβέρνησης. Ποιο είναι το ηθικό περιεχόμενο της νέας αυτής πολιτικής διακυβέρνησης; Πώς θέτουν τη σχέση ηθικής και πολιτικής εξουσίας;

Παρά το γεγονός ότι προτείνουν διαφορετικά μοντέλα πολιτικής εξουσίας, αφού το ένα είναι συνδεδεμένο, ενώ το άλλο αποσυνδεδεμένο από την ηθική, μπορεί να εντοπίσει κανείς κοινές αναφορές και προσδοκίες από την εικόνα του μελλοντικού ηγέτη. Και για τους δύο συγγραφείς, ο ηγεμόνας πρέπει να διαθέτει τις αρετές της ευστροφίας, της αποφασιστικότητας και της σύνεσης. Τόσο ο Μ. Φώτιος όσο και ο Μακιαβέλι αναγνωρίζουν σε έναν ηγεμόνα τη σημασία της δύναμης και της γρήγορης σκέψης στη διοίκηση. Πριν από κάθε πράξη πρέπει να προηγείται η

σκέψη[269]. Ακόμα, η ταχύτητα στα λόγια θέλει προσοχή. Ταυτόχρονα, η σημασία της επιμέλειας δεν πρέπει να παραβλέπεται[270]. Είναι πολύ σημαντικό το να μπορεί ένας ηγεμόνας να παίρνει γρήγορες και σωστές αποφάσεις. Ένας ηγεμόνας πρέπει να αποφασίζει άμεσα με σύνεση, αυστηρότητα, προνοητικότητα, ώστε να διατηρήσει την εξουσία του.

Και για τους δύο, ο ηγεμόνας πρέπει να τηρεί τους νόμους της πολιτείας. Σύμφωνα με το Μακιαβέλι βασική προϋπόθεση λειτουργίας των κρατών είναι οι καλοί νόμοι. Οι ηγεμονίες διατηρούνται με καλούς νόμους[271]. Την ίδια άποψη διατυπώνει και ο μέγας Φώτιος, δηλαδή ότι οφείλει να ρυθμίζει κανείς τη ζωή του με βάση τους νόμους. Επισημαίνει ακόμα ότι δεν πρέπει να επαινεί κανείς την παρανομία καθώς όποιον παρανομεί θα τον οδηγήσει περισσότερο στην κακία, αλλά και ο ίδιος θα φανεί ότι ψάχνει ευκαιρία για παρόμοια πράξη[272].

Και οι δύο συμφωνούν ότι, οι ηγεμόνες πρέπει να υπηρετούν τη δικαιοσύνη. Πολλοί ηγεμόνες, αν και είχαν κατακτήσει τους εχθρούς στον πόλεμο, καταστράφηκαν από τους δικούς τους ανθρώπους εξαιτίας της σκληρότητάς τους. Και πολλοί που είχαν διατρέξει τον κίνδυνο να συλληφθούν από τους εχθρούς τους, σώθηκαν από τους δικούς τους, οι οποίοι προτίμησαν την ασφάλεια του ηγεμόνα τους από τη δική τους ζωή. Οι κυβερνώντες θα πρέπει να είναι παράδειγμα όλων των αρετών αλλά κυρίως της δικαιοσύνης[273]. Πρέπει ένας ηγεμόνας να έχει με το μέρος του το λαό και να μην είναι μισητός. Πρέπει να είναι αδυσώπητος σε εκείνους που διαπράττουν αδικήματα απέναντι στους άλλους και στην πολιτεία, ενώ σε εκείνους που σφάλλουν απέναντι στον ίδιο, να είναι σπλαχνικός, πράγμα στο οποίο συμφωνούν και οι δύο[274].

Και για τους δύο, είναι απαραίτητη η λαϊκή συναίνεση. Και ο Μακιαβέλι όπως και ο μέγας Φώτιος επισημαίνουν πόσο σημαντικό είναι να κυβερνάει ένας ηγεμόνας χωρίς να καταπιέζει το λαό. Γιατί μόνο τότε ο λαός θα είναι ευχαριστημένος, αν έχει την αίσθηση ότι δεν καταπιέζεται. Επιπλέον, για τον πατριάρχη Φώτιο οι ηγέτες πρέπει να προστατεύουν τους υπηκόους τους ευεργετώντας τους, σαν να είναι η δύναμη της εξουσίας τους και τα μέλη του σώματός τους. Διότι αν καταστραφούν αυτά κινδυνεύει να καταστραφεί και η εξουσία τους[275]. Θεωρεί ότι μόνο έχοντας ένας ηγεμόνας την αγάπη των υπηκόων του, μπορεί να κρατήσει τη θέση του στην εξουσία. Η εύνοια των υπηκόων είναι καλύτερο και ασφαλέστερο βάθρο για την εξουσία από ό, τι ο φόβος. Παρόμοια άποψη συναντούμε και στο Μακιαβέλι, σύμφωνα με τον οποίο, ένας ηγεμόνας δεν μπορεί να σταθεί ούτε μια στιγμή χωρίς το λαό δίπλα του[276]. Είναι εύκολο για έναν ηγεμόνα να κάνει φίλο του το λαό, αφού το μόνο που ζητάει είναι να μην καταπιέζεται. Για το Μακιαβέλι ο φρόνιμος ηγεμόνας φροντίζει ώστε οι υπήκοοί του να έχουν πάντα ανάγκη από

την εξουσία του, γιατί μόνο έτσι θα πετύχει να του είναι πάντα πιστοί[277]. Αν ένας ηγεμόνας που κρατάει την εξουσία του με μισθοφόρους δεν μπορεί να είναι σίγουρος γι' αυτήν, καθώς δεν θα έχει γερά θεμέλια, αφού οι μισθοφόροι είναι απειθάρχητοι, άπιστοι, και φιλόδοξοι. Αυτό που χρειάζεται για τη διατήρηση της εξουσίας είναι η εύνοια και η αγάπη των υπηκόων[278]. Βέβαια, ο Μακιαβέλι κινείται περισσότερο σε χρησιμοθηρικό πλαίσιο, ενώ εδώ ο Φώτιος κινείται περισσότερο στο οντολογικό πεδίο, βλέποντας ποιά είναι η φύση του ανθρώπου και κατ' επέκτασιν η φύση των ανθρώπινων σχέσεων στο πεδίο της πολιτικής εξουσίας.

[Διαβάστε ολόκληρη τη μελέτη εδώ](#)

[267] Βλ. Γεώργιος Λαμπριανίδης, ο μέγας Φώτιος ως ερμηνευτής της Αγίας Γραφής, ό. π., Διδακτορική διατριβή, σελ. 21.

[268] Βλ. Νικολό Μακιαβέλι, Ο Ηγεμόνας, μτφρ. : Μαρία Κασωτάκη, ό. π., σελ. 10.

[269] Βλ. Ιωάννης Δαμασκηνός, Έκδοσις ακριβής της ορθοδόξου πίστεως, ό. π., §39.36-37, Kotter II.

[270] Βλ. Despoina White Stratoudaki and Joseph Jr. Berrigan, The Patriarch and The Prince, ό. π., σελ. 59.

[271] Βλ. Πέρρυ Άντερσον, Το απολυταρχικό κράτος, ό. π., σελ. 165.

[272] Βλ. Θεοφύλακτος Βουλγαρίας, Παιδεία Βασιλική, P.G. 126, ό. π., 269A-272D. Πρβλ Συνέσιος, Περί Βασιλείας, Synesii Cyrenensis opuscula, Polygraphica, Rome, 1944, §6.1-17.

[273] Βλ. Despoina White Stratoudaki and Joseph Jr. Berrigan, The Patriarch and The Prince, ό. π., σελ. 66-67.

[274] «ο ηγέτης πρέπει να φροντίζει να θεωρείται σπλαχνικός και όχι σκληρός. Εντούτοις θέλει μεγάλη προσοχή για να μη χρησιμοποιεί την ευσπλαχνία του με λάθος τρόπο.» Βλ. Νικολό Μακιαβέλι, ό. π., σελ. 91.

[275] Βλ. Φώτιος, Ο Ηγεμών, ό. π. , εκδόσεις Αρμός, Αθήνα,2007, σελ. 93.

[276] Βλ. Νικολό Μακιαβέλι, ό. π., σελ. 101-102, σελ. 117-118, σελ. 62-63.

[277] Βλ. ό. π., σελ. 61-64.

[278] Βλ. ό. π., σελ. 71-72.